

Høringsnotat, Sosiokulturelle konsekvenser samisk samfunn, Asplan Viak, 26.02.2010

Várdobáiki samisk senter har i likhet med Sametinget sett det som nødvendig med en faglig utredning av de sosiokulturelle konsekvensene for den samiske befolkningen ved en eventuell lokalisering av kampflybase på Evenes.¹ Vi anser det som rosverdig at Forsvarsdepartementet er sitt ansvar bevisst i forhold til folkeretten og velger å utrede konsekvensene for den berørte samiske befolkningen i regionen.

Meningene blant den samiske befolkningen i lokaliseringsdebatten er forskjellige. Várdobáiki er et kultursenter for hele den samiske befolkningen i Ofoten og Sør-Troms, både de som er for og i mot en kampflybase på Evenes lufthavn. Vi registrerer bekymring for de viktige samiske institusjonene og skolene som vil bli direkte berørt av en eventuell kampflybase for Evenes; både innenfor rød og gul støyzone.

Várdobáiki har imidlertid ikke på noe tidspunkt stilt seg bak prosessen og premisene som ble lagt i forkant av utredningen. Dette har Várdobáiki kommunisert til Forsvarsdepartementet og Asplan Viak både muntlig og skriftlig. Våre ankepunkt dreier seg i hovedsak om to forhold; de initierte prosessene i forbindelse med utredninga som direkte berørte Várdobáiki som institusjon, samt de faglige premisene og innholdet i forhold til kilder og metoder.

Utredningsprosessen

04.01.2010 ble Várdobáiki kontaktet av Asplan Viak som ønsket å diskutere hvordan en potensiell kampflybase kan påvirke de sosiokulturelle prosessene, identitetsfølelsen, nye boformer etc. for den samiske befolkningen i Evenes og nabokommunene.² 12.01.2010 ble et møte avholdt på Várdobáiki. Representert på møtet var: Asplan Viak v/ Veslemøy Dahl, Forsvaret v/ Kjetil Stroknes, ansatte ved Várdobáiki samisk senter, Sametinget v/ Emma Margret Skåden og Universitetet i Tromsø, Kvinner og Kreft v/ Ernst Thomassen. På møtet framkom det at en av intensjonene med møtet var å benytte fagmiljøet på Várdobáiki som et direkte representativt og kvalitativt kildegrunnlag for utredningen, noe som vi ikke kunne tillate med bakgrunn i følgende: Det administrative personalet ved Várdobáiki har ikke mandat til å uttale seg på vegne av den samiske befolkningen i området, og kan dermed heller ikke representere befolkningen. En slik framgangsmåte ville være faglig uholdbar hva angår representativitet. Várdobáiki sa seg imidlertid villig til å komme med litteraturtips om samiske forhold i regionen. Várdobáiki sendte et brev til Asplan Viak og Forsvarsdepartementet hvor vi gjorde rede for nevnte forhold i etterkant av møtet.³

I Kap. 2.2.2 "Metode for informasjonsinnhenting - Gruppeintervju" kan man lese følgende:

"På grunn av begrensede ressurser hadde vi i denne utredningen valgt å gjøre et gruppeintervju med dem som er tilknyttet Várdobáiki Evenes (...) Det ble gjennomført møte med Várdobáiki, men på møtet kom det fram at de allikevel ikke ønsket å bidra med innspill i prosessen. De ga tilbakemelding på at de ønsket en mer omfattende prosess, slik at hele den samiske befolkningen i området kunne få

¹ Konsultasjonsmøte mellom Forsvarsdepartementet og Sametinget 19.11.2009

² Møteinnkallelse fra Asplan Viak 04.01.2010

³ Brev til Asplan Viak 13.01.2010, brev til Forsvarsdepartementet v/ Grete Faremo 19.01.2010

mulighet til å si hva de mente. I tillegg mente de at det burde vært satt av mer tid og ressurser for ferdigstilling av utredningen. På møtet kom det likevel fram noe få innspill som er tatt hensyn til i denne utredningen”⁴

Intensjonene med møtet kom ikke klart fram i forkant, og Várdobáiki var uvitende om at møtet var et gruppeintervju og en stor del av det kvalitative kildegrunnlaget til utredningen.

Problemet med Asplan Viak sin håndtering er at de ikke på noe tidspunkt hadde gjort Várdobáiki oppmerksom på at de ønsket et gruppeintervju. De ansatte møtte derfor med annen forståelse enn det Asplan Viak la til grunn. Det anser vi som en svært uheldig håndtering fra deres side, og det bryter med etiske prinsipper og spilleregler.

Tidshorisonten og oppdragsbeskrivelsen til Forsvarsdepartementet

Asplan Viak fikk utredningsoppdraget fra Forsvarsdepartementet med bakgrunn i oppdragsutlysningen *”Konsulentoppdrag – utredningen av distriktpolitiske og sosiokulturelle konsekvenser i fm lokaliseringen av nye kampfly”*. I oppdragsbeskrivelsen ble tidsrammen satt til 3 uker. Vi anser det å være høyst beklagelig at Forsvarsdepartementet avsatte bare tre uker til å ferdigstille utredningen med utgangspunkt i et forholdsvis komplisert tema; både i forhold til identifisering av den berørte samiske befolkningen, kildegrunnlaget, metoden og de forholdsvis forskjellige standpunktene internt i de samiske bygdene. Etter vårt syn er denne tidsrammen altfor liten for å kunne utføre et kvalitetsmessig og faglig akseptabelt arbeid, noe som den ferdigstilte utredningen bekrefter. Vanligvis blir slike utredninger kvalitetssikret og gjennomlest av relevante fagpersoner og enheter før de offentliggjøres, en slik kvalitetssikring som vanskelig lar seg gjennomføre på 3 uker.

Várdobáiki samisk senter mener at det var uforsvarlig å igangsette innenfor den korte tidshorisonten som ble lagt av Forsvarsdepartementet, med bakgrunn i det kompliserte sakskomplekset. I verste fall kan dette tolkes slik at den samiske siden ved utredningsarbeidet ikke likestilles og vektlegges i like stor grad som den helhetlige vurderingen av alternativene til ny kampflybase.

I samme oppdragsbeskrivelse fra Forsvarsdepartementet kan man lese følgende:

”Rammer for oppdraget: Utreder må ha forhåndskunnskaper om samisk kultur i Evenes-regionen. Dersom dette ikke kan tilfredstilles må det redegjøres for hvordan dette planlegges ivarettatt. Uansett er det et krav at utreder involverer lokale interesser i utredningen.”⁵

Med bakgrunn i ovennevnte tillater vi oss å stille spørsmål med forhåndskunnskaper og faglig kompetanse i den gjennomførte utredningen om samisk kultur i Evenes-regionen. Det må kunne forventes at en profesjonell utredningsinstitusjon hadde vært seg mer bevist hvilke utfordringer og problemer den korte tidsrammen ville medføre.⁶

---

⁴ Utredning Asplan Viak 2010: 14

⁵ Forsvarsdepartementet konkurransegrunnlag, anskaffelse konsulentoppdrag 2010

⁶ Utredning Asplan Viak 2010: 2

Kilder, metoder og innhold

Dessverre preges utredningen av faktafeil, graverende skrivefeil og manglende bruk av referanser og sekundærlitteratur. Men vårt hovedankepunkt er imidlertid metode- og kildebruken, som i faglige tekster og utredninger er selve premissleverandøren til den faglige gehalten.

Det har i utredningen ikke blitt foretatt ei identifisering av den samiske befolkningen i det berørte området, noe som er svært viktig, tatt i betraktning fornorskning og assimilering. Utredningen har valgt å fokusere på Evenes og Skånland som influensområde uten å identifisere den samiske befolkningen og områdene, som i all hovedsak er utredningens tema.⁷ Dette er et viktig og møysommelig arbeid som Várdobaiki ved tidligere anledninger har påpekt til utreder i Asplan Viak, uten at det har fått gehør:

”Identifisering av grunnkretsene som omfavner markebygdene er imidlertid et møysommelig arbeid. Man kan ikke uten videre definere etnisiteten til nevnte områder. Den etniske sammensetningen er kompleks og krever et inngående historisk og komparativt studie av folketellinger for å identifisere den samiske befolkningen i bygdene, tatt assimilering og fornorskning med i betraktning. Det er faglig uholdbart å basere identifisering av den samiske befolkningen på subjektiv empiri og oppfatninger. En spesifikk kartlegging av de samiske bygdene på et slikt mikronivå krever inngående undersøkelser og kan ikke defineres kvalitativt av utvalgte informanter.”⁸

Det presiseres ikke hvilke spesifikke områder som utredningen tar for seg og på hvilket grunnlag disse kan identifiseres som samiske. Evenes, Skånland, Tjeldsund og Ballangen kommuner har en relativt stor samisk befolkning, der man i ulik grad vil bli påvirket av en potensiell lokalisering av kampflybase til Evenes flyplass. Argumentasjon og vurdering av undersøkelsesområdet med spesielt fokus på den samiske befolkningen er helt fraværende, noe som vi anser burde være grunnleggende vurderinger i utredningsarbeidet.

Det største ankepunktet er kildegrunnlaget som utredningen støtter seg til. Kildegrunnlaget er basert på et gruppeintervju (intervjuet med Várdobaiki uten senterets samtykke), møte med Grovfjord reinbeitedistrikt, intervju med en ikke-identifiserbar informant, samt dokumentstudier av tidligere avhandlinger og skriftserier.⁹ Det kvalitative kildegrunnlaget er svært lite og ikke representativt for den samiske befolkningen i undersøkelsesområdet. Det skjeve og minimale utvalget av kvalitative kilder er med på å underkjenne innholdet og konklusjonene i hele utredningen. Det tynne kvalitative kildegrunnlaget medfører at utredninga i all hovedsak baserer seg på studier av utvalgte dokumenter og litteratur. De kvalitative kildene er etter vårt syn en av hjørnesteinene i ei sosiokulturell utredning om den samiske befolkning i regionen. Fraværet av slike kilder er med på å underkjenne hele det faglige innholdet og konklusjonene. Kildegrunnlaget er etter vårt syn så uholdbart at hele utredningen mangler tilstrekkelig validitet, og kan dermed ikke benyttes som vurderingsgrunnlag for sosiokulturelle konsekvenser for det samiske samfunnet.

Innledningsvis påpeker Asplan Viak at utredningen er overordnet og at det er behov for tilleggsutredninger for å gå mer i dybden av problemstillingene, der den samiske befolkningen i større grad skal involveres. Dette er en viktig og bra påpekning av Asplan Viak, siden nåværende

⁷ Utredning Asplan Viak 2010: 14

⁸ Korrespondanse med Asplan Viak 20.01.2010

⁹ Utredning Asplan Viak 2010: 13-14

utredning er mangelfull både i forhold til prosesser, representativitet, kildegrunnlaget og kvalitetssikring. Utredningen har imidlertid som siktemål å sette søkelys på viktige problemstillinger i forhold til kampflybase og den samiske befolkningen,¹⁰ og denne intensjonen lykkes man ikke med på grunn av mangelfull representativitet og kildegrunnlag.

Selv om Asplan Viak har ved tidligere anledninger har påpekt at dette ikke skulle være en faglig utredning og at det dermed ikke var behov for inngående metodisk analyse,¹¹ stiller vi oss spørsmålet om hva som er premissene for slike utredninger hvis de ikke skal ha en faglig tilnærming. Etter vårt syn er en inngående bruk av kvalitative og kvantitative kilder, omfattende dokumentstudier og grundige prosesser for kvalitetssikring den eneste måten å vurdere og utrede de sosiokulturelle konsekvensene på.

---

¹⁰ Utredning Asplan Viak 2010: 9

¹¹ Muntlig på møtet med Asplan Viak og Forsvarsdepartementet 04.01.201